

Василенко Олена Вікторівна,
професор кафедри правничої лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ
кандидат педагогічних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗВО

Глобальні зміни в політичній, економічній, культурній та інших сферах життя суспільства істотно впливають на підготовку фахівців різних галузей. Наразі суспільство вимагає від молодого фахівця готовності до вирішення проблем теоретичної та практичної значущості, подальшого професійного та кар'єрного росту, конкурентоспроможності в мінливих умовах ринку праці. Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується кардинальною зміною соціокультурного й освітнього контексту вивчення іноземної мови (ІМ). Передусім, це зумовлюється зростаючими потребами у налагодженні міжкультурної комунікації та інтеграції усіх сфер діяльності суспільства. Це, відповідно, вимагає ретельного аналізу якісних характеристик педагогічного складу ЗВО, пошуку нових форм і шляхів підвищення професійної майстерності викладача вищої школи взагалі, і викладача іноземної мови зокрема. При тому, що іншомовна підготовка студентів у закладах вищої освіти спрямована на формування їх полікультурної професійної особистості, проблема вдосконалення професійної компетентності викладача, на жаль, залишається практично поза увагою.

У цілому, професійна компетентність викладача ІМ розглядається нами як єдність психологічної, теоретичної і практичної готовності та здатності до здійснення успішної педагогічної діяльності у навчанні ІМ. Компетентним педагогом є такий фахівець, який володіє ґрунтовними знаннями з певної дисципліни навчання у ЗВО, а також організовує ефективну педагогічну діяльність, спрямовану на отримання усвідомленого результату – професійне навчання та розвиток особистості студента.

Проте сьогодні очевидно, що володіння лише певною сумою знань недостатньо для компетентного відповідального професіонала, який навчає і готує майбутніх фахівців будь-якої галузі. Тому сучасні вчені-педагоги вважають, що висока професійна компетентність викладача – це синтез професіоналізму (спеціальна, методична,

психолого-педагогічна підготовка), творчості (творчість взаємовідносин, самого процесу навчання, оптимальне використання засобів, прийомів, методів навчання) та мистецтва (акторство і ораторство). Під професійною компетентністю викладача ЗВО також розуміють таку пошукову діяльність педагога, коли на основі бази знань, умінь, навичок та усвідомленого розуміння своєї ролі в суспільстві, безперервного самовдосконалення й саморозвитку особистості він забезпечує оптимальну організацію навчально-виховного процесу з метою формування творчої особистості [1].

Погляди вчених на професійну компетентність викладача ІМ різняться. Так, за Китайгородською Г., це поняття включає такий набір складових: методична компетентність; психолого-педагогічна компетентність; соціально-психологічна компетентність; лінгвосоціокультурна компетентність; педагогічна майстерність; професійна рефлексія [1]. На думку Ніколаєвої С., компетентність викладача ІМ утворена чотирма блоками компетенцій: 1) іншомовною комунікативною компетенцією, до складу якої входять мовна, мовленнєва та соціокультурна компетенції; 2) власне професійною компетенцією, що поєднує філологічну, психолого-педагогічну та методичну компетенції; 3) іншомовною професійно-комунікативною компетенцією, у якій синтезовані мовна професійно орієнтована компетенція, мовленнєва професійно орієнтована компетенція та соціокультурна професійно орієнтована компетенція; 4) загальною компетенцією, яка об'єднує інструментальну, міжособистісну та системну компетенції. [3]. Щодо професійної компетентності викладача ІМ, то на перше місце виходить практичне володіння іноземною мовою, яке передбачає такі вимоги, як: володіння правильною вимовою та інтонацією; володіння широким запасом слів та виразів; володіння нормами граматики. Водночас викладання такої дисципліни, як іноземна мова професійного спілкування у ЗВО, висуває до викладача додаткові вимоги, а саме – знання базових основ майбутньої спеціальності здобувачів вищої освіти, володіння відповідним запасом спеціальної професійної лексики та термінології.

Як зазначають Сологор І., Костенко В., професійна компетентність викладача іноземної мови – це єдність таких складових, як: ключова, базова та спеціальна компетентності. Під ключовими маються на увазі ті компетентності, які необхідні для будь-якої професійної діяльності. Базові компетентності відбивають специфіку певної професійної діяльності. Спеціальна компетентність,

з одного боку, відображає специфіку конкретної предметної чи надпредметної сфери професійної діяльності, з іншого боку, вона розглядається як реалізація ключових та базових компетентностей у галузі навчального предмета, конкретної галузі професійної діяльності, а саме комунікативної компетенції (професійно орієнтоване володіння іноземною мовою); лінгвістичної компетенції (що передбачає володіння знаннями основних теоретичних положень про мову як суспільне явище, її зв'язку з мисленням, культурою народу, співвідношення лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів у розвитку та функціонуванні мови); лінгвокраїнознавчої компетенції (знання про культуру країни, її історію та сучасні проблеми розвитку, а також про життя, побут, популярні книги, пісні, фільми та вміння використовувати ці знання при відборі змісту навчання); загально педагогічної компетенції (знання вікових особливостей розвитку тих, хто навчається, закономірностей їх фізичного та психічного розвитку) [4].

Отже, можна підсумувати, що професійна компетентність викладача іноземної мови є інтегральною властивістю його особистості, яка виявляється в сукупності таких компетенцій як: професійна (дидактична, психологічна, методична), лінгвістична (філологічна), комунікативна, інформаційна, соціокультурна, проектна, рефлексивна. Наявність комплексу цих компетентностей забезпечує ефективність діяльності викладача ІМ та відповідає потребам сучасного суспільства [4].

Зазначимо, що великий вплив на ставлення студентів до дисципліни, яка вивчається, має їхнє відношення до викладача цієї дисципліни, головне завдання якого – залучити студента до навчального процесу. Отже, центральною фігурою у процесі навчання ІМ був і залишається викладач. Особистість викладача, його певні особистісні якості, система цінностей, небайдужість до результатів своєї професійної діяльності – все є важливим фактором навчання і підготовки студентів. Ефективність роботи викладача визначається вмінням створити доброзичливу атмосферу, що сприяє невимушеному спілкуванню під час навчання, а уважне вислуховування та врахування думки студентів підвищують мотивацію до навчання. До того ж, лише високоорганізована людина з організаційними здібностями може ефективно і послідовно виконувати завдання навчальних програм та керувати діяльністю студентів. Здатність викладача ЗВО логічно викладати великі об'єми інформації, чітко

формулювати думку допомагають студентам краще засвоювати матеріал. Креативність викладача, що проявляється у творчому процесі підготовки до заняття, артистизм та емоційне забарвлення викладання ІМ також відіграє важливу роль у навчанні і сприяють більшій ефективності засвоєння викладеного матеріалу. [2]

Отже, педагогічну компетентність викладача розглядають як єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності для досягнення стратегічної мети професійно орієнтованої іншомовної підготовки – формування мовної професійної особистості студента. Професійна компетентність викладача іноземної мови, будучи інтегральною властивістю особистості, виявляється у сукупності таких компетенцій, як: професійна (дидактична, психологічна, методична), лінгвістична (філологічна), комунікативна, інформаційна, соціокультурна, проектна, рефлексивна. Наявність комплексу цих компетенцій, а також певних особистісних якостей викладача ІМ забезпечує ефективність професійної діяльності викладача іноземної мови та відповідає потребам сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Бондар Г., Павлюк В. Основи професійної компетентності вчителя іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 48, том 1. С. 217-222.
2. Варянко Т., Іванченко Л. Вимоги до професійної майстерності викладача іноземної мови вищого технічного навчального закладу. URL.: http://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/ivanchenko_varianko.pdf.
3. Ніколаєва, С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов [навч. посіб.]. Київ : Ленвіт. 2008. 258 с.
4. Сологор І., Костенко В. Складові професійної компетентності викладача іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі. *Science and Education a New Dimension*. 2015. III (34). Issue 69. С. 67-69.